

CONFESIUNEA UNEI DESCÂNTĂTOARE: VALENȚE MEMORIALISTICE ȘI ETNOCULTURALE ALE LUMII REALULUI INTERFERATĂ CU CEA A IMAGINARULUI MAGIC

Doctor în istorie, cercetător științific la Secția „Etnologie românească”, Centrul de Etnologie, Institutul Patrimoniului Cultural, MC; Cercetător asociat la Centrul de Istorie și Civilizație Europeană în cadrul Filialei din Iași a Academiei Române.

Preocupări științifice: Conceptualizarea și valorificarea patrimoniului medical din spațiul românesc prin cercetarea multidimensională a fenomenului Ciumei și al epidemiilor: abordări și interferențe interdisciplinare și pluridisciplinare; Relațiile comerciale dintre Țara Moldovei și Polonia în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea; Comunitatea armenilor din spațiul românesc în cadrul raporturilor economice dintre Țara Moldovei și Polonia (sec. XV-XVIII); Războaiele antiotomane ale albanezilor de sub conducerea lui Skanderbeg; Abordări numismatice în istoria medievală și modernă timpurie a Țării Moldovei; Satul basarabean în primii ani postbelici: memorii și studii de caz; Frontiera de la Prut în perioada postbelică: abordări istorice și etnologice.

Editor: *In Memoriam Gheorghe Palade (1950-2016)*. Chișinău: Bons Offices, 2018, 616 p. (co-editori: Anatol Petrencu, Corneliu Ciucanu).

Autor: *Relațiile comerciale dintre Moldova și Polonia în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea*, Colecția: *Românii în istoria universală / The Romanians in world history* (Vol. 442), București, Editura Eikon, 2021, 398 p.

Valentin ARAPU

Confesiunea unei descântătoare: valențe memorialistice și etnoculturale ale lumii realului interferată cu cea a imaginarului magic

Rezumat. Sursele memorialistice oferă informații relevante despre viața și personalitatea personajelor vizate, făcând totodată claritate asupra unor aspecte controversate privind rolul descântătoarelor în cadrul culturii și medicinei populare. Confesiunea memorialistică a Iulianei Popa – tânăra studentă care știe să descante – conține date importante despre personalitatea unor descântătoare din satul Slobozia, comuna Gârceni din județul Vaslui. Deși majoritatea informațiilor țin mai mult de domeniul trecutului, totuși unele practici ale terapiei magice continuă să fie răspândite în comunitatea respectivă. În percepția protagonistei, este cvasi importantă distincția dintre descântătoarele propriu-zise care cred în Dumnezeu și vrăjitoarele care sunt de partea adversă credinței creștine. O valoare aparte o au tradițiile și obiceiurile locale care atribuie farmec și originalitate comunității satului Slobozia.

Cuvinte-cheie: descântătoare, vrăjitoare, memorialistică, terapie magică, istorie orală.

The Confession of an Enchantress: Memorial and Ethnocultural Valences of the World of the Real Intertwined With That of the Magical Imaginary

Abstract. The memorial sources provide relevant information about the lives and personalities of the characters mentioned, while also shedding light on controversial issues concerning the role of the Enchantresses in folk culture and medicine. The memorial confession of Iuliana Popa – the young student who knows how to charm – contains important data about the personality of some of the Enchantresses from the village of Slobozia, Gârceni commune, Vaslui county. Although most of the information is more in the realm of the past, some magical therapy practices are still widespread in the community. In the protagonist's perception, the distinction between proper Enchantresses who believe in God and witches who are on the opposite side of the Christian faith is quasi important. Of particular value are the local traditions and customs that give charm and originality to the community of Slobozia village.

Key words: enchantress, witch, memoir, magic therapy, oral history.

Argument. În microcosmosul satului din trecut, descântătoarele jucau un rol important în cadrul medicinei populare, condimentate cu multiple practici magice. Progresul medicinei științifice a contribuit la diminuarea ponderii descântătoarelor atât în comunitățile rurale, cât și în cele urbane. Pe acest fundal, capătă o importanță aparte consemnările memorialistice ale unor descântătoare contemporane care prin intermediul expunerii acestor surse orale „îi ajută pe cei ascunși de istorie să se facă auziți, iar pe cei interesați de trecutul lor să înregistreze experiențe personale hotărâtoare la un moment dat pentru familiile și comunitățile lor” [1, p. 29-34].

Articolul dat este elaborat în baza metodologiei istoriei orale, fiind compus dintr-un studiu de caz și o narațiune cu valențe memorialistice și etnoculturale.

I. Studiu de caz. În trecutul arhaic, descântătoarele făceau parte din lumea satului, activitatea lor încadrându-se în dimensiunile medicinei populare, complementată, pe alocuri, cu unele practici rituale și magice. Pe parcursul timpului, rolul descântătoarelor în contextul bolilor a fost apreciat în mod contradictoriu. De exemplu, Valeriu L. Bologa era nevoit să constate că românii nu au avut „medici savanți români” nici chiar după anul 1700, bolnavii fiind supuși unei selecții naturale, majoritatea dintre cei care aveau „o fire sănătoasă” supraviețuiau, iar „cei ce nu aveau vlagă piereau”. În același timp, românii mai aveau „pe *doftorii* cei străvechi: vracii, babele și călugării iscușiți, cari instinctiv, cu empiria perpetuată de veacuri, adesea știau să dea sub haina bozgoanelor și a descântecelor, leacuri de o valoare terapeutică uimitor de reală”. Autorul le include pe descântătoare în categoria lecuitorilor poporului de rând care, din timpurile cele mai vechi, „au rămas aceiași, înțelepții experienței, străini însă de progresele științei” [2, p. 7-8].

În lumea contemporană, meseria descântătorului a devenit o raritate, descântătoarele rămânând în umbra istoriei atât din cauza modului lor retras de a fi, cât și a progresului general

al medicinei științifice. Simion Florea Marian menționa că descântătoarele aveau anumite temeri „de-a descoperi orișicui și orișicând acest ram de poezie”, adică descântecetele, ca să nu-și piardă darul sau să nu să li se întâmple „chiar o nenorocire” ori „vreo neplăcere din partea autorităților publice și mai ales a celor bisericesti” [3, p. X, XIV]. Totuși, astăzi, în anumite comunități mai pot fi identificate descântătoare sau femei care știu a descânta, care au păstrat autenticul meseriei de „agenți magici” [4, p. 65]. Anume o astfel de descântătoare am descoperit în satul Slobozia din comuna Gârceni, județul Vaslui. Tânăra care știe să descânta, Iuliana Popa (a. n. 2003) este originară din această localitate, preluând unele practici de etnoiatrie de la bunica sa, Elena Popa (a. n. 1933). Ambele au ales anumite practici populare de terapie în baza magiei albe, proporția căreia, în cazul lor, prevalează asupra magiei negre în „funcție de scopul pentru care se efectuează” [5, p. 87].

La momentul realizării documentării Iuliana Popa (Figura 1) era studentă în anul I, la Facultatea de Filosofie și Științe Social-Politice a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. Realizarea interviului se datorează medierii din partea dnei dr. Adina Ciubotaru, de la Departamentul de Etnologie din cadrul Institutului de Filologie Română „A. Philippide”, Academia Română, Filiala Iași. Specializându-se în domeniul sociologiei, Iuliana Popa și-a mărturisit „harul” de a descânta în timpul seminarului de etnologie ținut de dna Mădălina Căpraru. Preluând meseria de a descânta la o vârstă foarte tânără, Iuliana deja dispune de o experiență consistentă în domeniu, fiind o fire cultivată, deschisă spre comunicare și bine dispusă față de interlocutori. Am remarcat această disponibilitate spre dialogare în pofida faptului că pe parcursul interviului mi-a fost sugerată ideea precum că „descântătoarele sunt mai reticente în comunicarea cu bărbații deoarece sunt practici specifice femeilor și *trebuie*sc date doar către femei”. Tânăra descântătoare are doar cuvinte de admirație pentru satul său de baștină – Slobozia, față de oamenii din partea locului, care-și păstrează cu pietate tradițiile și obiceiurile moșteni-

te din strămoși. Caracteristice în acest sens sunt sărbătorile de iarnă care sunt oficiate după stilul vechi, în conformitate cu calendarul iulian. Inedit pentru acest spațiu geografic este și obiceiul ritualico-magic de protejare a satului de incursiunile lupilor prin acel grup de bărbați care mâncău bucate preparate din carne de vânat și carne de oaie, dându-le astfel de înțeles prădătorilor patrupezi că nu mai au ce căuta în sat.

II. Confesiunea [6]. „Întoarsă de la sân”:

„Am interacționat cu aceste descântătoare de când eram mică pentru că eu sunt, după cum se spune, „întoarsă de la sân” de mică și mă deochi foarte repede. Adică eu am supt sân până la patru luni și mama, pentru că se descurca foarte greu, avea dureri, mi-a mai dat o săptămână după ce m-a oprit. Și asta înseamnă să fii întoarsă de la țate, ești foarte sensibil la ochii răi și deochi și eu foarte repede, adică eu, fără voie, că dacă vrei să deochi cu voie nu se poate. Dacă te uiți într-un fel la lume, ești mirat, sau ești, nu știu, te uimești de ceva, de exemplu, de un animal este posibil ca acel animal să poată să și moară, sau de un om să se îmbolnăvească și în consecință, în concluzie nu-i vina mea până la urmă, adică n-o fac cu voie.”

„**Pot să descânt**”: „Colegii mei de la facultate au aflat la seminarul de la etnologie, când i-am spus doamnei Mădălina Căpraru că pot să descânt. Pentru că nu te lauzi cu chestia asta, trebuie să fii cât mai neștiut într-un fel, doar să afle de la cineva apropiați, să spună nu persoana care descântă. Colegii au fost dornici să vină să-i descânt. Și eu le-am spus că dacă vă doare capul, sau aveți grețuri și simptome din astea puteți apela la mine.

Mama mea nu descântă, știe să citească în cafea, dar nu la nivelul ăla, numai așa, anumite forme în cafea, dacă pui cu degetul, și am mai furat și eu de la ea. Numai așa, în glumă când ne mai strângem acasă și stăm.”

Presimțirea: „Când eram mică, încercam să imit în formă de joc anumite descânțete, știu că m-am certat cu un vecin și aveam ură pe el și am încercat să fac o anumită vrajă cu lumânare, cu flori, și i-am aruncat-o în grădină. Și spu-

neam că «să te îngălbenești ca ceara», nu știu ce, nu știu cum, dar n-o pățit nimic. Știam pentru că am fost întoarsă de la sân și mă simțeam sigură pe mine. Și la blesteme am o anumită forță, adică când spun că va fi ceva, sau să pățești ceva, chiar se întâmplă pentru că am observat eu cu prietenul meu de fiecare dată când ne certăm și mă iau mai tare de el și-mi spun în mintea mea că «să pățești ceva la mașină», «să pățești ceva», chiar se întâmplă. Aici ar fi, nu neapărat blestem, acea presimțire sau prezicere”.

Brățara roșie: „Când eram mică obișnuiam să port brățară roșie, din canaful de la iapă mi-a pus mama, pentru că și calul este un animal sfânt pentru români în general. Și acum, de când am crescut nu am mai avut momente de deochi decât doar când mă doare capul mă descânt singură cu «Tatăl Nostru» și mă descurc. Sau [îi descânt] pe ceilalți la fel, [pe] membrii familiei.

De deochiat poate oricine, și bărbații, mai ales dacă e întors de la sân și are «ochi rău». Dar, ca bărbații să descante nu am auzit. Pentru a afla cine a deocheat persoana de obicei se întreabă: – *Unde ai fost? – Cu cine te-ai întâlnit?* Și în sat se știa cine deoache, chiar și la mine în sat se știe de o femeie care deoache. Dacă te vede când pleci îți va merge rău. Chiar am un prieten care în astfel de cazuri îmi zice: – *Uite, iar s-o uitat Silvina la mine și iar o să-mi meargă rău!*

Imune la deochi sunt persoanele care poartă roșu, sau au o anumită aură, să zic așa: *Nu pot să fiu descântat!* Depinde și cum au fost crescuți, de ritualurile de la naștere cu acea baie și acele ungeri pe corp a copilului chiar și la botez. Depinde de la persoană la persoană. Depinde și de propria persoană pentru că odată ce crezi în aceste fapte ești predispus sau odată ce te confrunți cu o durere de cap spui: *Gata, am fost deocheată.* Copiii sunt vulnerabili, foarte ușor de manipulat, sau deocheat, [însemnând] să i se pună o pată rea de altcineva.

În cazul deochiului cu rea voință intervin vrăjile. Deochiul îi involuntar, cum ar fi dacă mă uit la cineva acum, fără să vreau să-mi pun în minte, ce frumoasă e sau ce păr frumos are, nu-i vina mea, numai dacă spun: *Ptiu, să nu fii de deochi!*”

Furatul descântecelor: „Știu că veneau vecinele mai bătrâne și mă descântau, există mai multe tipuri de descântec. De exemplu, cel „În vatră cu cărbune” (practicat de „Marcicoaia” (Maricica); Figura 2), cel cu „Tatăl Nostru” pe care îl practic și eu. Și mai este încă un descântec care se face pe față, adică pui mâna pe fața omului și-l descânți, la urmă îl scuipi de trei ori în formă de cruce și-l dau cu mâna pe față tot în formă de cruce. Și am încercat să fur, am fost la o femeie în sat, cu greu am convins-o să-mi spună descântecul pentru că asta nu se învață, se fură și am reușit până la urmă să fac rost de așa zisa poezie.”

Descânțele practicate: „În textul descântecelor în general se întâlnesc păsările cu ochii râmnițitorilor, le-am și scris, «Cea pe față» care se scuipă de trei ori: *Pasărea albă codalbă, / Sus pe suiși, jos pe plesniș, / Plesnească ochii râmnițitorilor, / Plesnească ochii deochetorilor, / Cine a râmniț, a plesniț, / Și a rămas curat, luminat, / Ca argintul strecurat, / Descântecul meu, / Leacul i-l dă Dumnezeu.* Adică, acest descântec este păgân și astfel se face trimitere și la creștinism. Cum am spus se scuipă de trei ori pe fața celui deocheat, se unge cu mâna în vatră cu cărbune. Se folosește o igliță (o andrea) și în vatră cât se întorc nouă cărbuni se zice: *Sting toate strigările, / Toate pociturile / Cum se sting tăciunii, / Să se stingă deochiul, / Toate căscăturile, / Toate uităturile, / Sting ochii și răii dintre cal, / Și gurile cele rele, / Să n-aibă la ce se uita, / Să n-aibă la ce striga, / Să-l treacă de grija lui (cutare).* Și se iau acești cărbuni, se pun pe rând într-o cană cu apă, sau într-un vas cu apă. Se iau nouă cărbuni, dacă rămân la fund, rămân roșii, însemnă că este un deochi mai grav. Pe rând se pune câte un cărbune și se numără crescător până se ajunge la cărbunele al nouălea. De exemplu: *Doi ochi rău te-o stricat, / Și nouă sfinți te-o vindecat, / Doi ochi rău te-o stricat, / Și opt sfinți te-o vindecat.* Se numără până la unul, descrescător. Te oprești de numărat până ajungi la unu. *Doi ochi rău te-o stricat, / Și un sfânt te-o vindecat.* Apoi se dea să bea din acea cană și se dă pe față, pe gât, ceea ce se vede prima dată la un om și trebuie să te muți din acel loc pentru a nu rămâne

în locul unde a ieșit acel deochi din tine, trebuie să te plimbi prin casă, să schimbi locul. Descântecul care-l practic eu este cel de a zice de trei ori «Tatăl Nostru», de a mă scuipa în palmă în formă de cruce de trei ori și a mă da pe față, tot așa de trei ori și mă schimb din locul din unde am fost, mă plimb prin cameră și în câteva minute simt că-mi trece.

Prin descântec pot fi tămăduite anumite boli, așa include aici bolile care nu se știe de unde a pornit acea boală. De exemplu, cum ar fi dureri de cap, vărsăturile sau amețelile, neexistând motive întemeiate pentru existența lor, sau chiar starea de moleșală. De obicei de asta te duci să te descânți. Pentru că descântecul e ceva, vrăjile sunt altceva, la vrăji te duci pentru motiv anume, pentru dorința ta sau pentru o nevoie. Iar descântecul e pentru tine ca persoană, pentru a te simți mai bine.

Textul descântecului îl spun șoptind pentru cel descântat, pentru a nu înțelege ce spun eu. O spun șoptit, eu să mă aud pe mine, dar ceilalți să nu o facă. Îi pun mâna pe ochi aici, pe frunte, astfel îi închid și ochii pentru a nu vedea ceea ce-i fac eu și când fac crucea cu mâna, tot cu ochii închiși va sta. Și odată ce termin îl mut de acolo pentru a pleca din acel loc unde s-a petrecut.

Eu când mă îmbolnăvesc pot să mă descânt singură pentru că tot am acel har. O descântătoare poate să se descante pe dânsa singură, nu e interzis.”

Invocarea numelui Domnului: „Invoc numele lui Dumnezeu în textul descântecelor pentru că leacul i-l dă Dumnezeu care se face pe față, se pune credința pe Dumnezeu, pentru că astfel ar fi un motiv în plus pentru vindecarea celui deocheat. Odată ce-l invoci pe Dumnezeu și-i rostești numele în acest descântec, există posibilitatea de a te vindeca mai repede și mai bine. Astfel, dai încredere și celorlalți pentru că înainte oamenii se încredeau foarte mult în Dumnezeu și în biserică. Și astfel, oferi și o anumită încredere celui deocheat și viitorilor așa-zii clienți.

În descânțele invoc numele lui Dumnezeu și ocazional al Sfintei Maria. Sfânta Maria este și mamă, mamă a lui Isus, și astfel ar veni ca un bonus din partea unei mame pentru un fiu. De

exemplu, pentru mine, cum ar fi, Maica Precista ar fi și mama mea și astfel ar fi un surplus de energie pozitivă venit din partea ei. Adică, este invocată Maica Precista având o bunătate foarte mare [care] ar contribui la vindecarea celui deocheat.”

Descântatul cu poză: „Mătușa mea m-a descântat odată când eram foarte deocheată și cu poză se mai descântă iar, nu știu cu ce icoană, chiar am s-o întreb, știu că m-am simțit mai bine, având atunci pneumonie și [fiind] deocheată în același timp, mă simțeam foarte rău. Și m-am simțit mai bine chiar dacă pneumonia încă o aveam. Eu nu eram prezentă, era din alt sat și avea poza mea. Mi-a făcut în cană cu poza și i-o spus mamei că: *Fata ta mai ave oleacă să moară pentru că toți cărbunii erau roșii la fund.* Și astfel m-a descântat, a spus acolo rugăciuni, ea fiind foarte credincioasă. Mergea pe la toate mănăstirile și bisericile, poate și din cauza asta pentru că dacă ești o persoană foarte credincioasă ai și o anumită putere pe partea asta, existând două emisfere, cea credincioasă și cea păgână.”

Străbunica: „La bunica veneau cei cunoscuți, care știau că are un anumit har, dar așa în sat auzeam cum celelalte au făcut vrăji de ursită. Străbunica mea, era o femeie mică, cu nasul foarte mic, urâtă așa la față și era bogată, a avut un copil, iar soțul a lăsat-o și l-a luat pe străbunicul meu care era frumos, dar era sărac. Și astfel l-a legat de ea și atunci când a murit el a spus că asta nu-i femeia mea, femeia mea nu arată așa. Că odată ce celălalt moare vraja se rupe într-un fel. Și-o spus că asta nu-i femeia mea, nu cu ea am făcut copii, nu cu ea am trăit. Nu o mai recunoștea deloc. Pentru că odată ce-a fost lăsată de un bărbat exista posibilitatea să rămână așa cu acel copil, să rămână singură. Și posibil și de la ea bunica a luat, fiindu-i soacră, a preluat unele înclinații.”

Bunica: „Am preluat de la bunica, ea făcea pe ăsta cu descântecul «Tatăl Nostru» pe care-l practic și eu, iar celelalte descântece sunt preluate de la femei din sat. Bunica se numește Popa Elena, în sat îi zic Țați Lena, este născută în anul 1933, are 89 de ani. Bunica era printre cele mai frumoase femei din sat, era originară din jude-

țul Piatra Neamț, din apropiere de satul meu. A fost atât de frumoasă încât avea o relație cu frațele bunicului meu și când a venit bunicul meu din armată i-a luat-o pentru că era băiat liberat, cum se spunea, și avea casă, și toate femeile din sat erau geloase pe ea pentru că era harnică și frumoasă, făcea, încă face niște mâncăruri foarte bune și era plăcută ochiului.

Bunica era casnică, văduvă, a rămas văduvă la [vârsta de] 39 de ani, a avut 8 copii și de când a rămas văduvă a mai avut patru bărbați pe care i-a îngropat. Da numai bărbați așa, înstăriți. Era harnică, făcea mâncare foarte bună, era curată. Ea nu era descântătoare spre vrăji, chestii din astea mai păgâne, ea s-a încrezut în Dumnezeu în tot ce a făcut și poate și de asta și-a menținut această lumină a feței, o aură aparte.

A avut [copii] gemeni și astfel și *calcă peste prag*, dacă te doare piciorul, sau ai altceva. Cu gemeni am întâlnit doar asta cu *călcatul peste prag*. Asta cu călcatul am văzut-o personal pentru că l-a călcat pe tatăl meu, chiar dacă nu a născut acei gemeni, i-a pierdut, au fost ultimii, tot se consideră că a avut gemeni, venind și din neam de gemeni. Adică mătușile, bunicii au avut gemeni, tripleți uneori, fiind o familie foarte numeroasă. Se credea că dacă ai [copii] gemeni ai o anumită putere în tine de a ține și de a naște acei copii. În sat la mine încă este o moașă, este bătrână, una a murit, aia era slugă pentru [bunica], că înainte erau slugi, ia fost slugă bunicii mele. Bunica n-a avut ocazia să fie moașă pentru că erau deja în sat. Am prins-o foarte puțin pe cea de lângă mine, care ia fost slugă bunicii, iar pe cealaltă, este lângă un sat de lângă mine și nu am [prins-o în viață].

Bunica mea a învățat descântecele din sat de la o femeie bătrână. A spus că avea [harul de a descânta] o femeie tot așa, bătrână, era retrasă, era văduvă. Și-a spus că tot așa a fost deocheată pentru că era frumoasă și-a spus că a furat. Și astfel am furat și eu de la dânsa când mă descânta pentru că acest lucru, de exemplu cineva care nu are har, nu funcționează la el sau [nu poate] să-l învețe. Această chestie se fură. Bunica nu are descântece scrise pe undeva, doar din memorie, e foarte lucidă. În sat mai descântă doar

mama prietenului meu, celelalte descântătoare au murit toate.

Bunica e foarte credincioasă, făcea prescuri la biserică, adică era o persoană credincioasă, nu era descântătoare cu vrăji. Prin descântecul ei spunea „Tatăl Nostru”, adică era un descântec creștin într-un fel, nu folosea, ca în alte descân-tece, focul sau ceva..., se încredea în Dumnezeu.

La bunica veneau din partea unui bărbat cu care a trăit ea, copiii vitregi într-un fel care dacă aveau vreun necaz veneau la ea și-i spuneau ei. Bunica ajutându-i cu sfaturi sau chiar cu anu-mite rugăciuni pentru că-i foarte credincioasă. A făcut prescuri până când nu a mai putut face din cauza imposibilității, adică nu avea cuptor și chestii din astea. Era privită ca o mamă pentru toți, adică cei de-o seamă cu tata îi spun Coană Ileană sau Mătușă pentru că o simt foarte aproape de ei. Umblând foarte mult prin țară, căpătând și multe experiențe, cu mulți oameni, este o per-soană foarte sociabilă, te lipești foarte ușor de ea.

În timpul descântecului bunica nu avea o vestimentație specială. Ea nu profesa, nu era cunoscută în sat ca descântătoare, este o femeie credincioasă și astfel mai multă lume se ducea la ea pentru că se încredea mai mult în credință decât în vrăji pentru că exact, exista suspiciunea de a fi păcăliți.

Bunica îți dă sfaturi de viață așa, uneori chiar te enervezi. Pentru că dacă nu faci ea atunci nu mai faci deloc. Și mama duce, într-un fel viață grea, alături de ea pentru că comen-tează la orice. Chiar dacă spune: «E bine» – din perspectiva ei, cum face, da-i bine și cum fac eu. Adică e o persoană foarte învățată și tare în carte, chiar dacă o făcut numai patru clase. Îi iute chiar și acuma, ea își face toate treburile, a cules via, a prășit păpușoi și e o persoană foarte *strong* (puternică), așa să-i zic.

Bunica o umblat foarte mult prin Iași, îmi explica: – *Uite, acolo e Spitalul Pahon și tu vii la vale, nu știi cum* [7]. Pentru că a avut o fată bolnavă de epilepsie, a umblat foarte mult cu ea și a fost și pe la multe vrăjitoare pentru a o vindeca într-un fel, a dat foarte mult: plăpumi, perne, animale foarte multe, bani o grămadă pentru a o vindeca și n-a avut niciun efect.”

Descântatul animalelor: „Bunica descânta de a întoarce mana de la animale [dacă era luată de cineva cu vrăji], de la vaci, pentru că ea a avut și gemeni și se credea că cine are gemeni are și o anumită [putere], un anumit har. Nu am văzut personal cum făcea aceste lucruri, dar de bube știu că făcea o soluție din piatră vânăță și mai multe ingrediente, nu le mai știu acuma, și se dădeau [suferindului]. Știu că tatăl meu când era mic a avut râie și ia dat cu acea tinctură și l-a vindecat. Odată ce ai trăit în acea perioadă, ca bunica mea, știai foarte multe chestii pentru că medicina nu era chiar așa de avansată și nu aveai acces, chiar dacă erai dintr-o familie înstă-rită, nu aveai acces la toate.

În sat descântau și animale, doar dacă se simțea animalul foarte rău, atunci [bunica] era chemată acasă, [pentru] că nu se putea duce animalul bolnav prin sat până la ea și venea și-i dădea ceva în gură, nu mai țin minte, mi se pare că busuioc și încă ceva și îi citea, în jurul vacii se învărtea.”

Remedii naturiste: „Bunica aduna ierburi, plante care se întâlneau în livadă la noi, coada șoricelului sau pojarniță și le lăsa la uscat, în bu-cătăria de afară, sus, și iarna le folosea pentru anumite dureri cum ar fi dureri ale spatelui, de picioare, de cap. Astăzi nu mai face așa ceva, se încrede acuma în pastile. Vecinul bunicii prin-dea șerpilor și le lua pielea, o usca și o făcea praf și o punea la rănile animalelor, răni deschise cum ar fi sau altele.”

Locul descântatului: „Descântătoarele, de obicei, îi primeau pe toți, depinde pe parcurs ce se întâmpla. În timpul descântecului trebuia să fie numai ea și cu cel deocheat în cameră, pentru a fi liniște, de obicei se făcea seara, numai dacă cel deocheat se simțea foarte, foarte rău. Trebuia să fie seara pentru a fi lumea liniștită. Afară, pentru cel de la descântec cu cărbune în apă, se folosea apă limpede, abia scoasă din fântână, apă liniș-tită. Ceilalți participanți trebuiau să stea în altă cameră, liniștiți. Bunica descânta la ea în casă sau în casă la care era deocheat. Dacă venea cel deocheat la bunica, ea descânta la ea acasă.”

Ustensilele descântatului: „La descântat bunica folosea cărbune din vatră, iglița, acea

igliță nu se folosea la împletit, era numai pentru descântat și se prefera ca cărbunii să provină dintr-un lemn tare, nu salcâm sau altceva. Un lemn tare care să ardă, de preferat și verde, ca să aibă mai multă putere, cred eu.

La descântat se folosea iglița și acel vas și cuțitul. Am văzut la o femeie, pentru că nu avea igliță, folosea cuțitul, sau când a venit la mine acasă și nu aveam igliță, a folosit cuțitul în sobă, învârtind acei cărbuni și astfel luându-i cu cuțitul și punându-i în cană.”

Magia serii: „Ziua din cadrul săptămânii când se descântă nu contează pentru că nu se știe starea celui deocheat, se preferă să fie seara dacă acel deochi nu este grav, nu există leșinuri sau vărsături excesive, sau dureri insuportabile de cap. Se preferă seara când lumea-i liniștită, astfel, spiritele fiind mai [lesne de descântat], odată ce afară este gălăgie atunci și încercarea de a vindeca acel om este agravată de presiunea de afară. Deochiul nu venea din intenție, pot să zic că este un spirit mai rău spre demon ce îl afecta pe cel deocheat. De obicei afecta partea care a fost deocheată, de exemplu, dacă mă uit la Dumneavoastră și văd că aveți ochi frumoși, involuntar vă deochi la ochi și atunci veți avea dureri de cap. Sau, dacă mă uit la pieptul unei femei și are pieptul frumos atunci va avea dureri la nivelul cutiei toracice.

Știu că se făceau descânțete pentru amețeli, vărsături, de moleșeală sau de leșin uneori pentru că am pățit leșin sau [îmi venea] să vărs. Și mama se ducea odată cu seara, aștepta să vină seara, chiar dacă eu eram pe pat terminată și atunci o chema pe acea femeie să mă descânțe pentru că lăsa și focul să aibă cărbuni, se întâmpla să nu aibă cărbuni, abia să pună pe foc. Și venea seara și mă descânta.”

Zile nefaste: „Cea mai nenorocită zi a săptămânii este vineri, la mine este vineri, mi se pare cea mai neagră zi pentru că am impresia asta de «vineri 13». Mi se pare că are așa o energie mai [negativă], atunci sunt foarte obosită, poată că și se termină săptămâna, dar nu știu, mi se pare ca sfârșit.

Pentru bunica zi nefastă era miercurea, la ea era un fel de pauză, adică a început luni, marți,

miercuri nu, las-că miercuri e și zi de post, nu mă arunc spre treburi mai mari.”

„Părticeli”: „În privința stabilirii limitei dintre descântec și cea parte întunecată, cu vrăjile, aici depinde și de dorința omului, ce vrea să facă. Cum ar fi, există și vrăji creștine, cum ar fi «Citirea popei», «Scoaterea de părticeli». La mine în sat preotul nu mai face așa ceva pentru că a făcut când a început la noi în sat și s-a speriat. Pentru că acel băiat, bărbat, care a furat de la părinții săi, părinții săi au scos «părticeli» și au citit și la câteva zile băiatul a murit înecat în baraj. Vraja cu «Părticeli» se practică atunci când ești pradat, ești furat și nu se știe cine-i hoțul, de obicei în sat, înainte poliția nu intervenea așa de mult și se credea mai mult în forța asta divină, creștină și astfel se ducea la preot, plătea o anumită sumă de bani, ținea ori post, ori anumite beneficii aduse bisericii și astfel preotul citea, spunea rugăciuni pentru a se afla ori prin moartea unui animal, [ori] a hoțului, ori prin vătămarea celui ce a furat sau a familiei acestuia și astfel, în sat se cunoștea cine a făcut. Dacă se întâmpla ceva rău în sat înseamnă că cel căruia i s-a întâmplat era hoțul. Și astfel, era exclus din societate.”

Vrăjitoarele: „Vrăjitoarele de la mine din sat erau țigănci. Sunt țigani, dar țigani româniizați [8]. Nu sunt din ăia cu fuste. Sunt lăutari, satul meu e împărțit cum ar fi în trei: sunt ursarii, ăia sunt mai înstăriți, chiar se observă și așa; lingurarii, care stau pe deal, care sunt mai necăjiți, li se spune la noi în sat *mirșiocani*; și partea asta de pe vale care sunt țigani-țigani printre care sunt și eu. Eu mă consider țigancă dacă am crescut printre ei, pot spune că-s țigancă. Pentru că mi se mai spune: – *Românca ce caută aici?* Se spune că: *Eu îs mai țigancă decât tine*. E frumos să crești printre ei. În sat cei mai în vârstă vorbesc țigănește, pentru ca ceilalți, mai tineri, să nu înțeleagă ce se vorbește. Am învățat câteva cuvinte și să număr până la zece.

Erau în sat alte femei [care făceau vrăji], acum nu mai trăiesc, mai este numai o femeie, tot care a furat, nu este, nu profesează, doar dacă te duci la ea și-i spui... Preotul nu era tolerant față de cele care au murit, ele nu mergeau la biserică, cu greu le-a înmormântat preotul

pentru că avem un preot tânăr, el știa despre ce este vorba. Una dintre ele chiar s-a pocăit, ca să nu mai aibă de-a face cu Dumnezeu și chiar s-au petrecut multe în casa ei, a și păcălit pe unii oameni pentru că se credea că-l are pe necuratul sus în pod, când de fapt era un bărbat care făcea fel și fel de zgomote, până a fost descoperit. Dar, avea leac. Știu că a fost și-un om de-a meu, i-a plecat soția și a întors-o cu vrăji înapoi la el.

Celelalte două descântătoare care făceau vrăji nu aveau un aspect plăcut, stăteau, cum ar fi izolate, pe un deal sau ultima casă din sat, spre pădure. Stăteau în case mici, bordeie, dar, erau într-un fel bogate, adică nu arătau că erau [bogate], dar erau, aveau bani pentru că lumea venea la ele: oamenii aduceau alimente, bani, aur uneori, uneori chiar și haine și ea le dădea, le vindea sau le folosea în vrăji. Și i se spunea Baba Lina, aceasta s-a pocăit înainte să moară pentru că știa că n-o să fie îngropată de preot și-o zis că mai degrabă mă pocăiesc ca să fiu îngropată așa, decât nu. Aveau niște vestimentații sărăcăcioase, predominant erau [culorile] negru cu maro, bertă împletită, berta fiind un batic mai gros împletit care se poartă iarna și păreau neîngrijite. Și pe față erau murdare, mâinile la fel, arătau dezgustător într-un cuvânt. Nu erau căsătorite, nici copii nu aveau.

Cele două femei, Baba Lina și Sofinca, ambele au murit. Cea care trăiește, este cea care scuipă în palmă și te face pe față, este mama cumătrului meu, este de vreo șaizeci și ceva de ani, a rămas văduvă, stă cu copiii, dar nu profesează. Eventual, doar când te duci și-i spui că te doare capul sau ceva.

Când eram copii, părinții ne spuneau să nu mergem la acele femei, că-ți pot face vrăji, adică numai dacă se uită într-un fel la tine, te deoache, sau îți face farmece sau ceva. Și fiind în capătul satului nu prea ajungeam pe acolo pentru că era aproape de pădure, mai ales cum este poziționat satul meu. Și dacă se auzea ceva de Sofinca sau de Baba Lina, se privea așa cu un anumit dezgust, dacă pronunțau acele nume. Pentru că se credea că dacă te duci la vrăjitoare atunci nu mai ai nicio scăpare. Odată ce ai intrat în jocul lor, păi nu mai ieși. Ele posedau anumite far-

mece și poțiuni, știu că mi-a spus unchiul meu, aveau sticlute și prafuri, de exemplu din prăzi de animale, coarne de rădașcă sau părți din liieci, din șerpi și chestii din astea. Sau, organe ale animalelor mari, părți, anumite părți din organe cum ar fi fierea porcului sau cele care conțineau răutate într-un fel.

Unchiul meu a fost la Sofinca în casă, era mai puternică, într-un cuvânt așa, decât Baba Lina, era mai bătrână și mai [puternică], se credea că are forța mai mare, pentru că era mai în vârstă. Unchiul a fost ca s-o întoarcă pe soția lui. Sofinca l-a pus să-i aducă haine de-ale ei și să le lase la el pentru a-i citi, a-i face farmece, a le da cu ceva și apoi să le ducă înapoi acasă. Astfel, se va întoarce și soția lui cum s-au întors și hainele de la ea. Și chiar s-a întors. În sat nu am întâlnit bărbați descântători, numai bărbatul care o ajuta uneori [pe Baba Lina], păcălea lumea. Cu păcălitul lumii era Baba Lina pentru că avea o anumită forță, dar nu în toate și ea doorea ca oamenii să creadă că este puternică, să-i facă să creadă mai mult. Îl invoca [pe necuratul] și [bărbatul] cel din pod scotea anumite sunete pentru a da de înțeles că comunică cu el. Până a fost descoperit...

Pe locul unde a fost casa vrăjitoarelor nu s-au făcut acțiuni de curățare deoarece preotul nu a acceptat. Preotul nostru este un preot tânăr și nu acceptă. Cel bătrân, care m-o botezat pe mine, țin minte colabora într-un fel cu ele [cu vrăjitoarele]. Pentru că dacă un om venea la preot și îl ruga să facă ceva dar preotul nu reușea, o recomanda pe ea. Dar, asta tânăr nu acceptă.

Vecinii de lângă casa vrăjitoareii, care erau mai la vale și erau predispuși la mai multe evenimente neplăcute de acolo, au decis [s-o dărâme]. Chiar, cum am mai spus, casa era un bordei, foarte mic, cu geamuri foarte mici și a fost ușor de dărâmat. Locul nu a fost purificat, a fost dărâmat bordeiul. O plouat și o fost luat de acolo de cei cu fier vechi.”

Sărbătorile de iarnă: „În satul Slobozia sărbătorile se țin pe rit vechi. Vă prezint acea poezie «De cerut». La mine în sat se face bal în fiecare an și se începe dintr-un capăt al satului, la fiecare casă unde sunt tineri, adolescenți, ne-

căsătoriți, indiferent dacă sunt fată sau băiat și se cer. Acum nu se mai spune poezia, se spunea înainte când sora mea era tânără – „Poezie de cerut”: *Bună seara gazdă aleasă, / Noi venim mai de la deal, / Colindăm colinda mea, / Gazdă bună, gazda noastră, / Fata ți-o luăm de-acasă, / O s-o ducem mai în vale, / La bal, n-o jucăm prea tare, / Ți-o aducem repejor, / Dacă dai vin din butoi.* Și dacă era băiat se înlocuia în vers fata cu băiat. Totul avea loc în seara de Crăciun și de Anul Nou pe vechi. Acum nu se mai spune poezia aceasta, se îmblă din casă în casă și fiecare tânăr merge la bal. Din urmă venind capra și astfel părinții celui ce a fost luat plătind cum ar fi intrarea la bal, plăteau capra. E foarte frumos de sărbători la noi. Se mai practică și plugul, de la vecinul meu se ia plugul din ogradă și este tras de bărbați îmbrăcați în haine de lână, cojoace din alea mari de lână și se trage plugul prin sat, prin centrul satului.”

Alungarea lupilor: „În perioada asta a iernii, cred că de Sfântul Andrei, satul meu este înconjurat numai de păduri și erau lupi, chiar și acum recent am văzut pe internet cum a apărut iar o haită de lupi, aproape de satul meu, care au atacat o stână. Se strângeau la un om acasă, acel om nu era din părțile noastre, mi se pare că era dinspre Piatra Neamț, și se strângeau la el acasă și mâncau carne de vânat și de oaie, astfel crezându-se că lupii nu mai aveau ce să mănânce și să plece din acele locuri. Și ieșeau afară, fiind lupi prin preajmă se auzeau cum urlau lupii în pădure. Personal am văzut un lup, pe deal eram cu bunica iarna, și se spunea că din cauza asta pentru a nu mai ataca stănele și pentru că el venea din partea Neamțului. Erau multe *stâni*, și practica asta [era cunoscută] și la noi în sat. Lupii veneau iarna mai des și atacau. Știu că mai sunt câteva *stâni* pe lângă satul meu. Mi-a spus bunica că lupii au venit chiar și în fața casei, au luat oaia pe spate, și mi-a spus și tata că l-a văzut [pe lup]. Erau foarte mulți lupi prin preajma aia, mai ales iarna. Și spuneau că dacă ei au mâncat deja carnea de vânat și de oaie, să nu mai aibă lupii ce să mănânce, astfel, alungându-i din acele părți. Și dacă stăteai și ascultai afară tot mai auzeai cum urlau lupii noaptea.

Urlau după ce mâncau ei [bărbații] carnea de vânat în casa omului respectiv. Seara pe la [orele] *doișpe*, unu se auzeau [lupii]. Mi-a spus tatăl meu, chiar și când eram mică, mi-a spus că încă mai erau lupi și acuma au apărut iar.”

Revelația visurilor: „Visurile mele se adevăresc de cele mai multe ori, anumite mesaje cum ar fi ce visez, peste o săptămână sau două, sau anumite secvențe din vis le retrăiesc. Asta cred că se întâmplă la toată lumea pentru că am mai citit și am mai înțeles că poți prezice, într-un fel, într-un anumit context cum ar fi: dacă am visat acum o săptămână că voi fi aici și să se întâmple ceva rău pe parcurs, dar nu se va întâmpla acel lucru rău și eu stau și aștept acel lucru rău să se întâmple și nu se întâmplă. Și mă simt ca în vis, în aceeași situație, cu acele persoane. Visurile și viziunile din vis țin numai de familie, oameni străini în vis nu apar. Visurile sunt și în alb-negru și color, uneori chiar prea intense pentru că merg prin somn sau vorbesc prin somn, mi s-a spus și la cămin. Și nu știu, parcă ar fi a doua viață, sunt prea implicată în visuri și seara îmi tot spun că trebuie să fac rugăciune, să mă închin și să mă pun liniștită la culcare. În vis, de picat am picat în gol, cred că toată lumea pățește asta, de zburat nu am zburat. De obicei nu ții minte visurile integrale, numai unele secvențe cum ar fi vorba asta de la părinții mei pentru că odată ce te trezești și te uiți la geam, uiți visul. Depinde ce vizezi.”

Impactul SARS-CoV-2: „În perioada pandemiei a existat o anumită îndepărtare față de descântătoare fiindcă oamenii erau înfricoșați într-un fel de acel virus și nu se dorea interacțiunea de nici un fel. Acele femei [care descântau] au murit. La bunica nu mai vine nimeni. Și la mama cumătrului meu nu vin. În ultimul timp nu se mai crede așa tare în descântece și în farmece...”

Concluzii. Confesiunea Iulianei Popa a scos în evidență importante nuanțe de ordin memorialistic și etnocultural privind imaginea unor descântătoare din satul Slobozia, comuna Gârceni, județul Vaslui. Mărturiile protagonistei principale reflectă dimensiunile polivalente ale unui spațiu cultural tradițional interferat

cu unele percepții ale imaginarului pe filiera terapiei magice. În mod cert, descântătoarele din comunitate își separă meșteșugul practicat de practicile vrăjitoarești, asociate cu lucruri necurate și înșelătorii. În majoritatea cazurilor descântătoarele se declară a fi credincioase, invocându-i în versurile descântecelor pe Dumnezeu, Maica Precista și sfinții aducători de tămăduire. În aceeași ordine de idei, în tradiția orală locală sunt separate descântecele păgâne de cele, considerate de către „agenții magici”, de a fi „descântece creștine”.

Note și referințe bibliografice:

1. Știucă, Narcisa. *Istoria orală – note polemice*. În: „Anuarul Institutului de Etnografie și Folclor C. Brăiloiu”. Tom. XVII, 2006, p. 29-34.

2. Bologa, Valeriu L. *Începuturile medicinei științifice românești*. Cluj: Tipografia „Lumea și Țara”, 1930.

3. Marian Simion Florea. *Descântece populare române*. Suceava: Tipografia lui R. Eckhardt în Cernăuți, 1886.

4. Cristescu, Ștefania. *Descântatul în Cornova-Basarabia*. Volum editat, introducere și note de Sanda Golopenția. Ediția a doua revăzută și adăugită. București: Paideia, 2003.

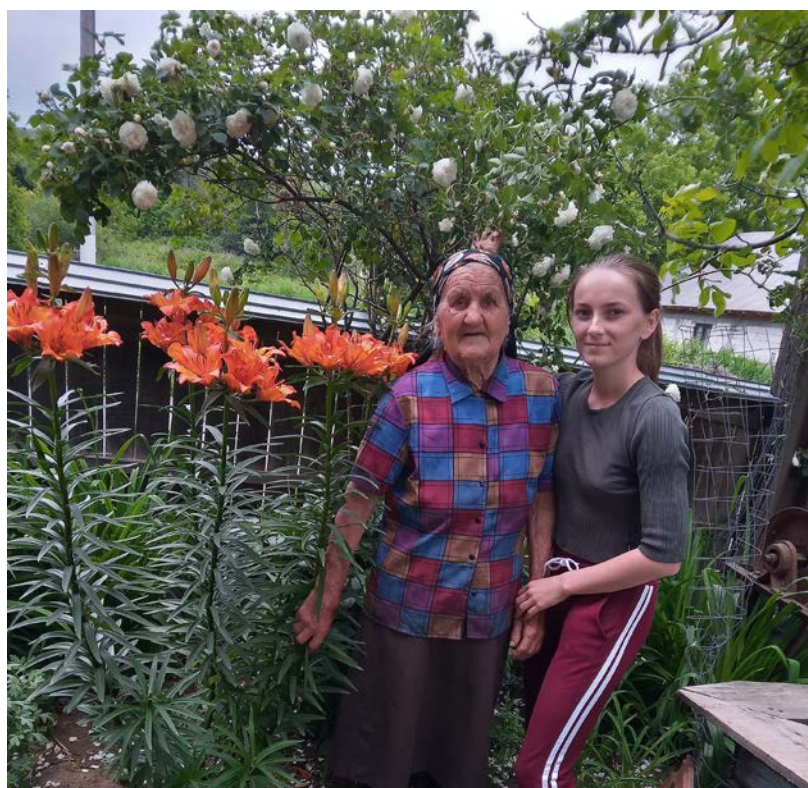
5. Lisovschi, Anamaria. *Etnoiatria, magia și descântecele terapeutice*. Cluj-Napoca: Napoca Star, 2004.

6. Cules de la Iuliana Popa, născută la 9 iulie 2003, studentă la UAIC, originară din s. Slobozia, com. Gârceni, jud. Vaslui. Interviu realizat de Valentin Arapu în data de 5 decembrie 2022 la Departamentul de etnologie, în incinta Institutului de Filologie Română „A. Philippide” din Iași.

7. *Spitalul Clinic „Dr. C.I. Parhon” Iași* [online]. [Accesat: 21.06.2023]. Disponibil pe Internet la adresa: <https://www.parhoniasi.ro/>

8. Conform datelor recensământului din 2011 populația satului Slobozia era de 498 de locuitori. Comuna Gârceni este formată din satele Dumbrăveni, Gârceni, Racova, Racovița, Slobozia și Trohan. Din numărul total al populației de 2.443 de locuitori 93,65% sunt români, 3,88% romi, 2,25% etnie necunoscută (*Rezultatele finale ale Recensământului din 2011: Tabelul 8. Populația stabilită după etnie – județe, municipii, orașe, comune* [online]. [Accesat: 21.06.2023]. Disponibil pe Internet la adresa: https://www.recensamantromania.ro/wp-content/uploads/2013/07/sR_TAB_13.xls

*Acest articol a fost elaborat în cadrul proiectului 20.80009.1606.02 *Evoluția tradițiilor și procesele etnice în Republica Moldova: suport teoretic și aplicativ în promovarea valorilor etnoculturale și coeziunii sociale*.

„Marcicoaia” (Maricica) – „femeia care se ocupă cu descântatul la sobă” împreună cu Iuliana Popa.
Sursa: arhiva personală a Iuliane Popa.